

ACC. N.R. M. 13583:1-5.

Landskap: Skåne

Upptecknare: Siv Winelius

Härad: Bjäre

Berättare: Eugen Wind

Socken: Barkåkra

Berättarens yrke: f.d. lantbrukare

Uppteckningsår: 1954

Född år 1878 i Magnarp

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

(s. 1-5)

När den nya tiden kom till bygden. (L.U.F. 73) s. 1-5.

Järnklösen var ny i Magnarp omkring år 1885. Några år tidigare började man med den första hästräfsan av järn. Tidigare användes släpräfsan av trä. Den såg ut ungefär som en stor handräfsa. Järnplog fanns överallt på de mindre ställena vid 1800-talets slut, men "år" användes jämsides allmänt i synnerhet till potatis. Ett stycke in på 1900-talet kom plogen med ett litet hjul framtill (förmodligen Albionplogen). Jag såg skumplogar i verksamhet på herrgårdarna, när jag var omkring 8 år gammal, men bönderna hade inga då. I slutet på 1890-talet skaffade de större ställena sådana, men de gagnades inte så mycket. I synnerhet efter rågen, som skars tidigt, plöjdes genast i stubben med skumplog. Själva ytan med ogräs ruttnade lättare då, men man måste köra med vanlig plog efteråt. I slutet av 1890-talet kom fjäderharven till Magnarp. Tidigare hade man slät-harven. Kultivatorn som var avsedd att mylla säden med, var i bruk på något enstaka ställe på 1890-talet. Den blev allmännare vid sekelsskiftet. Vältarna var av trä, men en agent tog sig på omkring 1910 att sälja ut till bönderna gamla ringvältarna från Ängeltofta gård, där de ville ha modernare typer. De gamla vältarna såldes för 60 kr. stycket och agenten lovade att skaffa reservdelar för det priset, om så behövdes. Jag minns att några bönder slog sig ihop om en vält i Magnarp. Handlaren, som hade ett litet jordbruk, var också med. De sista åren på 1880-talet började hästvandringsströskor i Magnarp. Sädesharpor var allmänna på gårdarna, men jag minns en torpare, som ännu i min barndom kastade säden. Hans son fortsatte med den ålderdomliga metoden långt fram på 1900-talet. Omkring 1890 såg jag den första ångtröskan och år 1900 var jag med för första

gången och arbetade med en sådan i Barkåkra socken. Det var tolv bönder om den. Tröskföreningarna följde inte byalagen, utan ofta var det delägare från grannbyarna. Från Förslöv kom de hit med en ångtröska och tröskade åt folk.

De nya redskapen fick man mest genom agenter, som reste omkring och tog upp beställningar.

I slutet av 1890-talet började bönderna på de större ställena att odla sockerbetor. Då slutade man med fodermorötter och använde betmassa till kreatursfoder i stället. Jorden blev renare av betodlingen genom hackningen, men förtjänsten på betor blev inte mycket större än på säd.

Cirkulationsbruket var i allmänhet 7-årigt, men där jag tjänade var det 6-årigt och gången var: träda, vintersäd (vete), sockerbetor, korn, blandsäd, klöver. En och annan odlade bovete i min barndom, men det slutade sedan.

I Magnarp var mätningarna färdiga 1841 och skiftet trädde i kraft 1844. Då började de odla överallt och ängarna försvann.

Före min tid märglades det mycket. Här finns många gamla mangelgravar överallt i bygden. En del är nu igenfyllda. Man skulle mägla på trädan endast en gång. Där det inte var märglat, växte ingen klöver. Men en nackdel var att hästhovsörten växte och bredde ut sig, där marken var märglad. Därför kallade de gamle den för "mängelblad". En man i trakten tog på 1870-talet mäglingen på beting och reste omkring och mägglade åt bönderna. I slutet av 1800-talet slutade man med mäglingen och ungefär samtidigt med sockerbetsodlingen började konstgödningsämnen användas även på de mindre ställena. Tång användes mycket som göd-

ning i synnerhet till potatis och där det var sandjord. Hade de inte tång fick de inget. Det stod byns folk fritt att hämta tång på byallmanningen. En och annan tog slamkalk från sockerbruket i Ängelholm, men det var nog obetydligt.

Förr skedde dikningen i sank mark med stengropar. I slutet av 1870-talet började tegelrör användas. Det var små rör i början och de lades ytligare än nu. Sedan när de kommit igång rördikade de överallt, även där det inte var sankmark. Man kunde då så tidigare, för marken torkade fortare. Rören fick man från Ängelholms tegelbruk. Ett sådant fanns även på Wegehols slott i Strövelstorps socken (S. Åsbo hd.). Ännu de första åren på 1900-talet såg jag öppna diken i Ärrarp.

På Huntly gård hade de ett schäferi vid 1800-talets mitt. När jag var barn, var det får på så gott som varje ställe. Spånaden om vintern och vävnaden på våren och försommaren var mest till husbehov. En och annan köpte skinnull från garverierna. Den kallades "skinnto". Av den spanns och vävdes "dynevar", som såldes till Danmark. Smugglingen var allmän vid kusten på den tiden och det var särskilt svart och blommigt silkeskläde, som var begärligt. Fruntimren hade det till schaletter, då det skulle vara litet finare.

På de mindre ställena var i min barndomskorna av den gamla svenska rasen. De var små och rödbrokiga. De mjölkade inte så mycket som de av den rödbruna engelrasen, som de hade på Huntly, men i gengäld ansågs mjölken fetare. En och annan svartbrokig ko fanns även på de större gårdarna, och de blev med tiden allt talrikare. Dessa kor ansågs inte vara så härdiga som de av den gamla rasen och var känsligare för kyla.

Mejeri fanns på Ängeltofta, men där användes bara mjölken av den egna besättningen. Bönderna i trakten, som hade mjölk att avyttra, lämnade den till Vejbygården, innan andelsmejerierna började och i Ärrarps by körde de den till Ängelholm vid sekelskiftet.

Fyra små ställen i Magnarp skötte i min barndom jorden med kor. En son till en av dessa bönder körde med kor i Förslövs socken långt in på 1900-talet.

Till 1835 fanns "hogårdar" i Barkåkra. De skulle skicka en dräng eller piga till Ängeltofta gård för att göra dagsverke från solens uppgång till dess nedgång. Matsäck medfördes från "hogården". Alla ställen i Barkåkra och Skepparkroken friköptes 1835. Gamla kommundgården redan 1883 av socknen.

Flera danskar hade herrgårdar och de var gärna före beträffande jordbruket. Så t.ex. Buchwald på Ulriksfält och Lassen på Månstorp. En och annan härifrån trakten tog tjänst i jordbruket i Danmark, men mest var det fruntimmer, som för 60-70 år sedan reste över och tog tjänst som pigor för en tid. Men en del stannade kvar för gott.

På 1820-talet hade en göteborgsfirma ett varv i Skepparkroken. Det byggdes skutor. Här fanns då en gammal ekskog mellan nuvarande Övragård och Valhall, men skeppsbyggeriet tog det sista av den. Min farfar var med där och sjösatte en brigg. Endast skroven byggdes här. I Hälsingborg inreddes och riggades de. Små båtar för fiske byggdes här och där på kusten.

Innan skiftet fiskade bönderna allmänt, för då var jordbruket dåligt. Sedan fiskade bara de som inte hade egna ställen och gamla sjömän, som lämnat

sjön. De använde småsnipor i Skälderviken. Var det dyrtider, blev det gott om fiskare, för då var det ont om sovel. Fisken användes till husbehov och överskottet såldes i trakten. Ofta var det gamla gummor, som gick omkring med s.k. "fiskhyvor" och sålde. Dessa var ganska höga och smala korgar, som förenade med ett kläde bars över axeln. Det var torsk, flundror, rödspättor och lax som fiskades med krok och nät.

Först då vägstyrelsen kom till blev vägarna bättre. Tidigare skulle varje hemman hålla i ordning sitt stycke. Det blev ibland så och så med det, trots vägsynen av länsmanen, som hölls omkring 1 nov. Fjädersvagnen kom i bruk i början av 1880-talet på de större ställena. I övrigt hade man bara arbetsåkdon. Arbetsvagnen bestod av två delar och kunde regleras med hjälp av "långvagnen" d.v.s. en stång av olika längd, som förband delarna.

Det närmaste postkontoret, vi hade i Magnarp, innan järnvägen 1885 kom till, var i Ängelholm. Vem som helst gick och hämtade posten. Men så hände det att post kom bort och då bestämdes det att en person i varje by skulle utses att hämta posten. Denne hade 6 öre för varje brev, som den betalade, som fick brevet. 3 gånger i veckan gick postbudet till staden, då folk på 1880-talet började skaffa sig Ängelholms tidning. Tidningarna hämtades på tryckeriet och postbudet betalades med en krona om året för varje tidning. Folk slog sig ofta ihop om en tidning, så den hade hunnit bli gammal innan den siste i laget fick den.

Bymöte förekommer ännu. Bysmannen var förr ofta även snöplogsfogde. Byslådan med byhandlingarna finns kvar.

=====